

Lobbyen voor oorlog

DE ROL VAN DE WAPENINDUSTRIE
IN DE UITBOUW VAN EEN MILITAIR EUROPA

Inleiding: Duistere schandalen of dagelijkse praktijk?

Als de activiteiten van wapenlobbyisten al het nieuws halen, heeft dit meestal te maken met een omkopschandaal, een verdachte export of een akkoordje met corrupte overheidsambtenaren. Denk maar aan de berichten over de illustere Duitse wapenhandelaar Karlheinz Schreiber en de Brit Julian Scopes, een voormalige hooggeplaatste ambtenaar van het Britse Ministerie van Defensie, die toplobbyist werd voor BAE Systems. Schreiber werd veroordeeld tot 8 jaar gevangenis voor illegale betalingen, gelinkt aan de verkoop van helikopters, vliegtuigen en tanks aan Canada, Thailand en Saoedi-Arabië. Scopes was een sleutelfiguur in een recente zaak waarbij BAE Systems wordt verdacht van omkoping bij wapenleveringen aan onder meer Saoedi-Arabië en de Tsjechische Republiek.¹

Hoewel dit soort schandalen het meest tot de verbeelding spreekt, heeft hun werk ook een meer alledaagse kant, die niet minder verontrustend is. Op nationaal niveau houden wapenbedrijven nauwe relaties aan met overheden en ministeries van defensie, en bepalen zo mee de politieke agenda. Maar ook binnen de EU worden militaire thema's steeds belangrijker, een evolutie waarin de wapenindustrie een centrale rol speelt. Alle belangrijkste wapenbedrijven hebben kantoren in Brussel, waar ze hun belangen verdedigen via een web van lobbyisten, denktanks, clubs en informele netwerken. Hun koepelorganisaties worden regelmatig geraadpleegd door EU ambtenaren. De wapenindustrie is altijd al actief geweest in Brussel, omwille van de aanwezigheid van de NAVO. Maar de ontwikkeling van een Europa tot een belangrijke speler in buitenlands, defensie- en veiligheidsbeleid - mede onder impuls van de wapenlobby - heeft deze stad nog aantrekkelijker gemaakt.

De activiteiten van de wapenbedrijven in de EU-instellingen zijn niet illegaal. Maar ze doen ernstige vragen rijzen over de besluitvorming binnen de EU. Hier worden immers beslissingen genomen door een kleine elite van beleidsmakers en vertegenwoordigers van de

industrie, ver weg van elke publieke controle. Dit systeem, met haar gebrek aan transparantie en maatschappelijk debat, staat haaks op wat algemeen gezien wordt als aanvaardbare democratische besluitvorming. De hechte alliantie tussen beleidsmakers en de industrie heeft ook bijgedragen tot een verontrustende uitbreiding van de Europese defensie- en veiligheidsstructuren, met de uitbouw van militaire besluitvormingsorganen en -capaciteiten en de algemene militarisering van het buitenlands beleid. Dit rapport onderzoekt de cruciale rol van grote wapenproducenten zoals EADS, Thales en BAE Systems in dit proces en legt hun symbiotische relatie bloot met de EU beleidsmakers. Een relatie die de grondslag vormt voor het opkomende militair/veiligheids-industrieel complex in Europa.

De naam van het Beest

De hechte relatie tussen de wapenindustrie en Europese politici heeft al verschillende namen gekregen. Frank Slijper schreef in 2005 over de verontrustende ontwikkelingen van de militaire macht van de EU en de invloed van de wapenindustrie hierin, voorzichtig suggererend dat deze situatie de term 'militair-industrieel complex' kon oproepen.¹

Een jaar later introduceerde Ben Hayes in zijn studie over de 'binnenlandse veiligheids' industrie en aanverwante EU activiteiten de term 'veiligheids-industrieel complex', hiermee duidend op de groeiende militarisering van de politiediensten, de erosie van de grenzen tussen interne en externe veiligheid, en het samenvloeien van de wapen- en IT sectoren in het veld van een zogenaamd civiel binnenlands veiligheidsbeleid.² Hoewel de auteurs andere accenten leggen, bekritisieren ze beide een gemilitariseerde EU, in de ban van bedrijfsbelangen en geleid door een politieke elite die de industrie ziet als de enige gezaghebbende partij. Dit rapport legt op haar beurt de nadruk op de concrete netwerken van het militair/veiligheids-industrieel complex in Brussel. Deze netwerken worden hier de 'veiligheids- en defensiegemeenschap' genoemd, om de intieme - vaak persoonlijke - relaties tussen de spelers van de industrie en de Europese instellingen te benadrukken. De termen 'veiligheid' en 'defensie' worden gebruikt, waarbij we in gedachten moeten blijven houden dat dit eufemismen zijn die door deze gemeenschap worden gehanteerd om hun beleid van paranoia, bewakingsobsessie, bewapening, interventiedrang en oorlogsijver te benoemen.

1 Slijper, Frank (2005): The emerging EU Military-Industrial Complex. Arms industry lobbying in Brussels. Amsterdam: TNI / Dutch Campaign Against Arms Trade, p. 34.

2 Hayes, Ben (2006): Arming Big Brother. The EU's Security Research Programme. Amsterdam: TNI / Statewatch, p. 3-4; Hayes, Ben (2009): Neoconopticon. The EU Security-Industrial Complex. Amsterdam: TNI / Statewatch, p. 8.

1 http://www.spiegel.de/thema/karlheinz_schreiber/;
<http://www.guardian.co.uk/world/bae>

I. Een “Alliance of the Willing”: de veiligheids- en defensiegemeenschap in Brussel

“The defence industry, the defence markets are fundamental instruments in a European policy to give us greater independence and sovereignty in defence [...] and I repeat: you cannot have a common foreign policy unless you have a common security and defence policy”

~ Antonio Tajani, Vice-President van de Europese Commissie, verantwoordelijk voor Ondernemen en Industrie, Mei 2011²

De alliantie van de wapenindustrie en de Europese beleidsmakers is gebaseerd op het geloof dat een sterke Europese veiligheids- en defensie-industrie een noodzakelijke basis vormt voor een sterk veiligheids- en defensiebeleid. Dit wordt op zijn beurt beschouwd als een voorwaarde voor een gemeenschappelijk buitenlands beleid. Dit punt wordt regelmatig benadrukt door zowel vertegenwoordigers van de industrie als door beleidsmakers, en lobbybedrijven in Brussel verklaren unaniem een “sterk Europees Defensie en Veiligheids Beleid (ESDP)” als hun doelstelling.³ De veiligheids- en defensiegemeenschap in Brussel, die grotendeels gefinancierd wordt door de industrie, voedt en verspreidt deze overtuiging op verschillende manieren. Dit betekent dat de invloed van wapenbedrijven bij het vormgeven van het EU-beleid niet beperkt is tot industrieel beleid, maar ook de bredere positie van de EU op het wereldtoneel beïnvloedt. Agressieve machtsontplooiing en een militaire logica worden ontwikkeld als integrale elementen van het buitenlands beleid van de EU.

De motivatie van de industrie valt niet ver te zoeken: de overgang van een traditionele defensiemacht naar de nieuwe interventielegers, in staat om operaties te ontwikkelen buiten

de EU, moet samengaan met een massale wapenontplooiing en bijhorende aankopen. Het EU European Capability Action Plan (ECAP), dat aan deze doelstelling tegemoet wil komen, vermeldt militaire transportvliegtuigen voor lange afstanden en wereldwijde bewakings-systemen als voornaamste prioriteiten.⁴ Het Verdrag van Lissabon, aangenomen in 2007, bepaalt dat “Member States shall undertake progressively to improve their military capabilities”⁵ De voordelen voor de wapenindustrie zijn duidelijk: als lidstaten hun nationale wapenmarkten opengooien of zelf nog maar gezamenlijk wapenaankopen doen, zullen meer exemplaren van hetzelfde wapen ineens kunnen worden verkocht, wat de winsten op wapenprojecten aanzienlijk verhoogt. Daarom stuurt de wapenlobby heel actief de discussies over de toekomstige richting van het Europese defensie- en veiligheidsbeleid.

Een nieuw partnership voor Europese Veiligheid?

A new partnership for European Security?

© Security and Defence Agenda

² Speech op het “EC High Level Conference on Defence and Security Industries and Markets”, 23 Mei 2011

³ Zie bijvoorbeeld EADS: <https://webgate.ec.europa.eu/transparency/regin/consultation/displaylobbyist.do?>

⁴ ECAP: <http://www.eda.europa.eu/Strategies/Capabilities/Priorities>: <http://www.eda.europa.eu/Capabilitiespriorities/Top10priorities>

⁵ Consolidated Version of the Treaty on European Union (TEU) §42 / 3.

II. Waarvoor ze strijden: Europese kampioenen op zoek naar winst

“Our industry needs to receive an adequate level of support for its long-term development and success. This means, in particular, that we should continue to attract significant EU funding for our research and technology activities [...].”

~ **Domingo Ureña-Raso**, Voorzitter van de AeroSpace and Defence Industries Association of Europe (ASD), Oktober 2010⁶

Twee decennia van trans-Europese fusioeringen en overnames hebben geleid tot een klein aantal machtige militaire multinationals. Bovenaan de lijst staan de ‘**Grote Vier**’ (**BAE Systems, EADS, Finmeccanica en Thales**), die de Europese markt beheersen. Samen staan ze voor twee derden van de Europese militaire omzet, die in 2009 opliep tot 88 miljard €. ⁷ Niet alleen de bedrijfsstructuren zijn sterk geconcentreerd, ook de productie-eenheden en de belangrijkste afnemers zitten vooral in 6 landen: het VK, Frankrijk, Duitsland, Italië, Spanje en Zweden. ⁸ De eerste vier landen zijn goed voor meer dan twee derden van de Europese militaire uitgaven. ⁹

De grote Europese wapenproducenten hebben een aanzienlijk marktaandeel, niet alleen in Europa maar ook in de grote exportmarkten zoals China en het Midden-Oosten, en de industrie wordt beschouwd als ‘extrem competitief’. ¹⁰ Onder meer door de drastische verhoging van de Duitse wapenexporten (tot 96% van 2001-2005 tot 2006-2010) heeft de EU

uiteindelijk de VS en Rusland voorbijgestoken als de grootste wapenexporteur ter wereld. ¹¹ Eénendertig West-Europese wapenbedrijven behoren vandaag tot de 100 grootste wapenproducenten wereldwijd (zie tabel 1) en de winstcijfers in deze sector zijn zelfs hoger dan die van vergelijkbare industrieën. ¹²

Bedrijven zoals EADS of Finmeccanica zijn niet uitsluitend afhankelijk van de traditionele militaire markt voor tanks, gevechtsvliegtuigen en dergelijke. Ze produceren ook civiele en militaire satellieten en andere ruimte-apparatuur en richten zich op de ‘interne veiligheids’ (‘homeland security’) markt, die sterk gegroeid is sinds de aanvallen op New York, Madrid en Londen. De omvang van deze globale ‘interne veiligheids’ markt, waaronder technologie voor anti-terrorisme, de bescherming van ‘kritische infrastructuur’, grenscontroles en operaties bij rampen, werd in 2009 geschat op rond de 100 miljard €. ¹³

Wapenverkoop worden sterk politiek bepaald, hangen af van de wil van regeringen om grote delen van hun budget te spenderen aan bewapening. Politieke motivaties zoals een interventionistisch buitenlands beleid, angst

Poolse eenheden die deelnemen aan de EU interventie in Tjaad, maart 2009

© Polish Ministry of National Defence

6 http://www.asd-europe.org/site/uploads/media/NEWS_RELEASE_Convention_2010.pdf

7 http://www.asd-europe.org/site/fileadmin/user_upload/publications/ASD_Facts_And_Figures_2009.pdf

8 EC strategy for competitive defence industry COM(2007) 764 final, p. 4

9 EDA Defence Spending 26 pMS 2009 http://www.eda.europa.eu/Libraries/Documents/National_Data_Breakdown_Publication_pMS_1.sfb.ashx

10 Interview Bloomberg.tv 14. April 2011 <http://www.asd-europe.org/site/index.php?id=107839>

11 Holtom, Paul / et al. (2011): Trends in International Arms Transfers, 2010. Stockholm: SIPRI, p. 2-3.

12 <http://www.sipri.org/research/armaments/production/Top100>; Hofbauer, Joachim (2010): European Defense Trends. Budgets, Regulatory Frameworks, and the Industrial Base. Washington: CSIS, p. 34.

13 EC competitiveness study new security market ENTR/06/054 p. V.

TABEL 1: Grootste wapenproducenten wereldwijd, 2009 (wapenverkoop boven \$10 miljard)^a

Rangorde	Bedrijf	Land	Wapen verkoop (\$miljard)
1.	Lockheed Martin	USA	33.4
2.	BAE Systems	UK	33.3
3.	Boeing	USA	32.3
4.	Northrop Grumman	USA	27.0
5.	General Dynamics	USA	25.6
6.	Raytheon	USA	23.1
7.	EADS	Trans-European	15.9
8.	Finmeccanica	Italy	13.3
9.	L-3 Communications	USA	13.0
10.	United Technologies	USA	11.1
11.	Thales	France	10.2

^a <http://www.sipri.org/research/armaments/production/Top100>

voor potentieel agressieve burens en andere veronderstelde bedreigingen zijn bepalend voor de vooruitzichten op de veiligheids- en defensiemarkten. Onder impuls van een nieuwe drang naar interventionisme en de ‘War on Terror’, zijn de totale militaire uitgaven wereldwijd recent gestegen, tot boven het niveau van het einde van de Koude Oorlog, om in 2010 een bedrag van maar liefst 1620 miljard US\$ te bereiken.¹⁴ Hoewel militaire budgetten in Europa momenteel stagneren of dalen, door de crisis, valt het op dat “in vergelijking met andere overheidsuitgaven, op defensie over het algemeen minder is bezuinigd dan op andere sectoren.”¹⁵ Bovendien plannen de meeste EU landen de reductie van hun legers vooral om personeelskosten te besparen, terwijl ze de aankoopprojecten voor nieuwe wapensystemen behouden.

Toch waarschuwt de voorzitter van de belangenorganisatie ASD, Ureña-Raso, dat de Europese industrie haar competitieve positie kan verliezen, zeker in relatie tot de VS, als er geen belangrijke stappen worden genomen om overheidsuitgaven aan nieuwe wapensystemen te verhogen.¹⁶ Zijn mening wordt gedeeld door de deelnemers aan een topconferentie over de defensie-industrie en -markten, georganiseerd door de eurocommissarissen Michel Barnier en Antonio Tajani in de lente

van 2011.¹⁷ In aanwezigheid van nationale ministers van defensie, leden van het Europees parlement, eurocommissarissen en vertegenwoordigers van de industrie, herhaalde Ureña-Raso dat de Europese sleutelcapaciteiten op vlak van defensietechnologie kunnen verloren gaan. Zijn boodschap werd met applaus ontvangen door de aanwezige industrie en beleidsmakers, wat getuigt van hun gemeenschappelijke project om de Europese wapenindustrie te ondersteunen, zelfs in tijden van grote economische problemen en besparingen. De Europeanisering en liberalisering van wapenaankopen en verhoogde financiering van onderzoek voor veiligheids- en defensietechnologie zijn enkele van de stappen die worden ondernomen om het ‘ramp’scenario dat door Ureña-Raso wordt geschetst te vermijden en om de wapenindustrie, die eigenlijk zeer winstgevend, groeiend en competitief is, te ‘redden’.

¹⁴ http://www.sipri.org/research/armaments/milex/resultoutput/worldreg2011/worldregtable11/at_download/file

¹⁵ Flanagan, Stephen J. (2011): A Diminishing Transatlantic Partnership?. The Impact of the Financial Crisis on European Defense and Foreign Assistance Capabilities. Washington: CSIS, p. 15.

¹⁶ Interview met bloomberg.tv 14. April 2011 <http://www.asd-europe.org/site/index.php?id=107839>

¹⁷ http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/defence/conference/index_en.htm

III. De spelers: wapenbedrijven in Brussel

“We all compete to increase our market share and develop ever more technologically advanced products, and we are also aware of the virtues of partnership: partnership among ourselves, to join forces on issues of common interest; partnership with our governments, which shape the environment in which we can operate and succeed; partnership with our American friends and colleagues.”

~ Pier Francesco Guarguaglini, algemeen directeur van Finmeccanica, voormalig voorzitter van de AeroSpace and Defence Industries Association of Europe (ASD), Oktober 2009¹⁸

Om de constante stroom van overheidsgeld naar de wapenindustrie te blijven garanderen en een groeiende rol van de EU in militaire en veiligheidsdomeinen te bepleiten, zorgen wapenbedrijven voor een sterke aanwezigheid in de Brusselse Europese wijk. Negen van de tien grootste Europese bedrijven in de sector, opgesteld door het onderzoeksbureau SIPRI, hebben kantoren in Brussel, net als vele andere, kleinere bedrijven.¹⁹ Een deel van de informatie over hun uitgaven, prioriteiten en het aantal erkende lobbyisten met directe toegang tot de gebouwen van het Europees Parlement, kan gevonden worden in het nieuwe ‘Transparency Register’ van de Europese Commissie en het parlement.²⁰ Dit toont maar een deel van het verhaal, want de bedrijven zijn niet verplicht deze informatie te geven en onder degene die zich wel aanmeldde is onderrapportering een gangbare praktijk.²¹ De cijfers over de uitgaven

aan lobbying in tabel 2 vertegenwoordigen dus waarschijnlijk maar een deel van de gespendeerde bedragen. In Washington moeten lobbyisten details over hun activiteiten openbaar maken in een verplicht register, wat een realistischer beeld geeft van hoe het er aan toe gaat, zelfs binnen de enge definitie van lobbying in dit register.²² Als we de negen grootste Europese bedrijven met elkaar vergelijken, zien we dat hun uitgaven in de VS ongeveer vijf keer hoger liggen dan wat ze aangeven bij de Europese Commissie, een verhouding die vragen doet rijzen over de geloofwaardigheid van deze vrijwillige verklaringen in de EU.

Veel topbedrijven zijn actief in Brussel, maar vooral de Grote Vier springen in het oog qua lobbying. Hun inspanningen beperken zich niet tot een bepaald stuk wetgeving of één marktsegment. Ze participeren in bijna alle politieke initiatieven en gebruiken diverse lobbykanalen. Hun activiteiten variëren naargelang de politieke oriëntatie van hun thuisland, hun belangrijkste markten en hun kernactiviteiten:

BAE Systems is de tweede grootste wapenproducent wereldwijd - in 2009 - en de grootste speler in de Europese wapensector. BAE is het resultaat van een concentratiebeweging in het Verenigd Koninkrijk (VK). De

De Airbus A400 M, Europa's nieuwe militaire vrachtvliegtuig, juli 2010

© Brian Robert Marshall

¹⁸ http://www.finmeccanica.it/EN/Common/files/Corporate/Discorsi_e_Interventi/2009/ASD_Helsinki_02_10_09.pdf

¹⁹ Top negen Europese bedrijven van de “SIPRI Top 100 arms producing companies, 2009”-list: BAE Systems, EADS, Finmeccanica, Thales, Safran, Rolls-Royce, MBDA, DCNS, Saab; see: <http://www.sipri.org/research/armaments/production/Top100>

²⁰ <http://europa.eu/transparency-register/>

²¹ http://www.alter-eu.org/sites/default/files/documents/under_reporting_final.pdf

²² De informatie op een overzichtelijke manier: <http://www.opensecrets.org/>

TABEL 2: aangegeven lobby-activiteiten van de 9 grootste Europese wapenproducenten

Bedrijf	Aangegeven lobby-uitgaven (2009 of 2010) ^a		Geregistreeerde lobbyisten in EP	Adres Brussels kantoor
	VS (OpenSecrets)	EU (EC-register) up to ...		
BAE Systems	\$5,352,000	€100,000	1	4 Rue de la Presse
EADS	\$4,390,000	€500,000	8	28 Av. Marnix
Thales Group	\$360,000	€450,000	3	60 Av. de Cortenberg
Finmeccanica	\$4,081,600	€300,000	2	21 Av. des Arts
Safran Group	\$200,000	€277,000	4	38/40 Square de Meeûs
Rolls-Royce	\$1,800,000	€200,000	1	6/5 Rond Point Schuman
MBDA	\$160,000	€50,000	3	11 Rond-Point Schuman
DCNS	-	€550,000	1	38/40 Square de Meeûs
Saab	\$130,000	€50,000	2	3 Rue Luxembourg
Total Top-9:	€16,273,600	€2,477,000		

^a Gegevens voor Finmeccanica, Safran, Saab van 2009, overige van 2010

industriëus domineert de Britse wapenmarkt en is de belangrijkste leverancier van het Britse leger. Het bedrijf is in privéhanden, met zes investeringsbedrijven als belangrijkste aandeelhouders. Ook de Britse Staatssecretaris voor Ondernemingen heeft een speciaal aandeel, met vetorecht bij bepaalde strategische beslissingen.²³ BAE Systems is, met 95% van haar inkomsten via wapenverkoop, veel afhankelijker van de militaire markt dan de concurrenten (vgl. EADS: 27%, Finmeccanica: 57%, Thales: 53%).²⁴ Door de ligging van het VK tussen het Europese vasteland en de VS, is BAE Systems ook meer gericht op de gigantische Amerikaanse wapenmarkt, die goed is voor 44% van BAE's verkoop.²⁵ Het verbaast dan ook niet dat het bedrijf meer dan andere Europese wapenproducenten aan lobbying doet in Washington. Deze situatie reflecteert de transatlantische focus in het Britse militaire beleid, met minder nadruk op sterke militaire capaciteiten in de EU.

EADS, of de European Aeronautic Defence and Space Company werd opgericht in 2000 via een fusie van het Duitse bedrijf DASA, het Franse Aérospatiale-Matra en het Spaanse CASA. De belangrijkste aandeelhouders zijn de Franse staat en de Lagardère groep, met 22,5% van de aandelen in een gedeelde holding (Sogead), de Duitse autofabrikant Daimler (22,5%) en de Spaanse staat (5,5%).²⁶ Bij de inwijding van het bedrijf in het Brussels kantoor, in 2001, stelde de top van EADS "EADS is

at home in Europe".²⁷ Toch vielen nog recentelijk conflicten voor tussen Franse en Duitse overheden en aandeelhouders in verband met de controle over het bedrijf.²⁸ EADS illustreert niet alleen de ambities maar ook de problemen van een Europese benadering, in een sector waar altijd nationale strategische belangen spelen. EADS en haar onderaannemingen zijn goed vertegenwoordigd in Brussel, met een aantal vaste lobbyisten aan het Europees Parlement en een sterke vertegenwoordiging in lobbygroepen zoals de Kangaroo Group en Europe et défense. Tijdens zijn speech op de European Business Summit in 2008 was de hoofdlobbyist van EADS, Michel Troubetzkoy, buitengewoon open over zijn invloed op het EU beleid.²⁹ Hij prees EADS' invloedrijke rol bij de uitbouw van het European Defence Agency (EDA) en de bevoorrechte relatie met Valéry Giscard d'Estaing en Michel Barnier – beide sleutelfiguren in de Conventie over de toekomst van Europa. Deze conventie lag aan de basis van de inhoud van het Verdrag van Lissabon en stelde de oprichting van het European Defence Agency voor (zie verder).

Finmeccanica is een Italiaanse wapenproducent en tweede grootste bedrijf van Italië. Door zijn achtergrond als overheidsbedrijf zijn 30% van de aandelen nog steeds in handen van de Italiaanse overheid. Financiële instellingen, vooral uit de VS, bezitten 44% en 26% van de aandelen is in de handel.³⁰ Finmeccanica

²⁷ <http://www.eads.com/eads/int/en/news/press.2b1d5c7e-7d5c-4578-a335-344a9c2b3d41.08af92a7-2c53-400a-8429-8b135733cbcc.html?queryStr=brussels%20office&pid=1>

²⁸ Behrens, Kai / Clouet, Louis-Marie (2009): Die Europäisierung des EADS-Konzerns. Berlin: DGAP (DGAPanalyseFrankreich No. 7).

²⁹ <http://blog.brusselsbubble.eu/2008/12/silent-bubble.html>

³⁰ http://www.finmeccanica.it/Corporate/EN/Corporate/Investor_Relations/Azionisti/Azionariato/index.sdo

²³ BAE Systems Jaarrapport 2010 p. 121.

²⁴ <http://www.sipri.org/research/armaments/production/Top100>

²⁵ BAE Systems Jaarrapport 2010 p. 21.

²⁶ <http://www.eads.com/eads/int/en/investor-relations/share-information/shareholder-structure.html>

heeft, naast haar belangrijkste productie-eenheid in Italië, afdelingen in de VK en de VS. Het bedrijf is de laatste jaren sterk gegroeid en heeft haar militaire verkoop verdubbeld van 5,9 miljard US\$ in 2003 tot 13,3 miljard US\$ in 2009. Veel hiervan werd bereikt door verhoogde export, gefocust op groeimarkten zoals Indië, Brazilië en de Golfstaten.³¹ Finmeccanica heeft ook een groeiende verkoop aan Libië, waardoor het zijn grootste Europese wapenleverancier werd, na de opheffing van het embargo in 2004.³² In een reactie over het hernieuwde wapenembargo en de huidige oorlog in Libië, stelde de directeur Pier Francesco Guarguaglini: “Natuurlijk zal Libië een tijdje geen bron meer zijn van contracten, (...). Wanneer de situatie in Libië normaliseert, denk ik dat het land het goede werk dat voordien is gebeurd, zal valoriseren”.³³ Finmeccanica's wapens worden in het huidige conflict gebruikt door zowel het Libische leger als door de NAVO.

Thales is een ander product van de gedeeltelijke privatisering van de wapenindustrie in Frankrijk, maar is een grotendeels Frans

31 Finmeccanica Jaarrapport 2010, p. 26

32 <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2011/mar/01/eu-arms-exports-libya>

33 Interview met Il Matino, 1 maart 2011 http://www.finmeccanica.it/EN/Common/files/Corporate/Interviste/2011/Mattino_libici_01_03_2011_ing.pdf

bedrijf gebleven. De aandelen zijn verdeeld tussen de Franse staat (27%), Dassault Aviation (26%) en de overblijvende vrije aandelen van 47%.³⁴ Thales rekent veel meer op de Europese dan op de Amerikaanse markt, net zoals de andere Franse bedrijven in de top negen. De EU-besluitvorming is dan ook van specifiek belang voor de grote Franse wapenproducenten. Ze behoren tot de meest actieve wapenindustrie-lobbyisten in Brussel. Dit vertaalt zich in hun lobby-uitgaven, met officieel aangegeven bedragen in de EU die hoger liggen dan die in de VS.

De **AeroSpace and Defence Industries Association of Europe (ASD)** verenigt de grote bedrijven en Europese nationale industriële belangengroepen in de ruimte- luchtvaart- en defensiesector, en is een actief lobby-orgaan voor de wapenindustrie. Deze sectoren werden voordien vertegenwoordigd door afzonderlijke organisaties (AECMA, EUROSPACE en EDIG), maar gezien de bedrijven zich meer en meer begeven op alle drie deze domeinen, werd in 2004 ASD gecreëerd. Het beheer van ASD wordt – zoals bij veel andere Europese industriële belangenorganisaties – gecontroleerd door de grootste bedrijven. Zij beslissen over het algemene beleid via een Raad met

34 <http://www.thalesgroup.com/Group/Investors/Shareholding/>

Spaanse soldaten die deelnemen aan de EU-interventie In de Democratische Republiek Congo, juli 2006

© Rock Cohen

18 vertegenwoordigers van ondernemingen.³⁵ Door deze interne structuur is de organisatie een krachtig instrument voor de grote bedrijven uit de sector. Hoewel het duidelijk een lobby-organisatie is, is ASD niet geregistreerd in het lobbyregister van de Commissie. Een blik op het laatste jaarrapport toont dat ASD een omzet heeft van 4,7 miljoen € per jaar, en 19 werknemers telt.³⁶ Voor een organisatie met als missie “het stimuleren van de competitieve ontwikkeling van de luchtvaart-, ruimtevaart-, defensie- en veiligheidsindustrie in Europa, in partnership met Europese instellingen en lidorganisaties”³⁷, kunnen deze bedragen gemakkelijk worden beschouwd als lobby-uitgaven.

Om hun impact op het ‘binnenlandse veiligheids’ beleid van de EU te vergroten, richtten de Europese wapenproducenten in 2007 de **European Organisation for Security**

35 <http://www.asd-europe.org/site/index.php?id=47>; <http://www.asd-europe.org/site/index.php?id=6>

36 http://www.asd-europe.org/site/fileadmin/user_upload/publications/ASD_Facts_And_Figures_2009.pdf

37 <http://www.asd-europe.org/site/index.php?id=4>

(EOS) op, als een spin-off van ASD. Naast de grote wapenproducenten, heeft EOS verschillende ICT bedrijven zoals IBM en Siemens, en zelfs onderzoeksinstellingen zoals de Duitse Fraunhofer Society en het Nederlandse TNO onder haar leden. De directeur is de voormalige Thales-lobbyist Luigi Rebuffi, die tegelijk adjunct-directeur voor veiligheid is bij ASD en adviseur over dit thema bij kabinetten van verschillende **eurocommissarissen**.³⁸ Tijdens een conferentie in 2009, beschreef Rebuffi de doelstelling van EOS als volgt: “een duurzaam Europees veiligheidsmodel creëren en de Europese veiligheidsmarkt ontwikkelen.”³⁹ Om dit te bereiken werkt EOS nauw samen met Europese instellingen en specifiek met de Europese Commissie. EOS gebruikte recent nog de ‘High Level Public-Private Security Roundtable’ (februari 2011) en een conferentie met SDA (zie verder) de volgende dag met als titel ‘A New Partnership for European Security’ om haar lobby-aanwezigheid te doen gelden. Het eerste evenement werd voorgezeten door

38 http://www.asd-europe.org/site/fileadmin/user_upload/Convention_2010/CV___photo_Luigi_Rebuffi.pdf

39 <http://www.itsallon.tv/media/CC/09.10.02.easc.cc.0915A.pdf>

Europa werkt voor de wapenindustrie – het ‘Defensiepakket’

In 2009 namen het Europese Parlement en de Europese Raad twee Richtlijnen aan over de wapenmarkt en militaire aankopen in de EU.¹ Samen met een beleidsnota door de Europese Commissie, die ‘een strategie voor een sterkere en meer competitieve Europese defensie-industrie’ beschrijft, vormen deze Richtlijnen het zogenaamde ‘Defensiepakket’.² Richtlijn 2009/81/EC harmoniseert wapenaankopen van de lidstaten, terwijl Richtlijn 2009/43/EC tot doel heeft de handel in wapens en andere veiligheids- en defensiegoederen in Europa te liberaliseren. Het Defensiepakket komt tegemoet aan een oude eis van de wapenindustrie: het opentrekken van procedures voor nationale wapenaankopen en de vereenvoudiging van wapenhandel binnen de EU. Ook de wapenexport buiten de EU zal waarschijnlijk worden beïnvloed,

omdat wapens nu vlot kunnen worden versluisd naar het Europese land met de zwakste exportregels.³

Door de Europese wapenmarkt te verenigen, zal een ‘level playing field’ worden afgedwongen onder de Europese wapenconcerns, met het waarschijnlijke resultaat dat kleinere nationale bedrijven niet zullen kunnen concurreren met giganten zoals EADS. Dit draagt bij tot de consolidatie van een Europese wapenmarkt, gecontroleerd door een klein aantal heel machtige bedrijven.

Tijdens het ontwerp van de Richtlijnen hield de Commissie intensieve consultaties met vertegenwoordigers van de industrie. Informatie van de Commissie wijst uit dat vertegenwoordigers van EADS, Thales, BAE

Systems, Finmeccanica, Saab, MBDA en andere, meer dan tien keer overleg pleegden over het Defensiepakket met **eurocommissarissen**.⁴ De Europese Associatie van de industrie, ASD, speelde ook haar rol door de voorgestelde Richtlijnen en aparte amendementen te bespreken met **eurocommissarissen**. In ASD’s nieuwsbrief stelt Bill Gilles, een hoofdlobbyist van de organisatie, dat “de twee Richtlijnen (...) elk op hun eigen manier een revolutie in de Europese defensie- en veiligheidsmarkten inluiden.” en dat “ASD tevreden is dat het regelmatig is geconsulteerd door de Europese Commissie tijdens het ontwerp van de Richtlijnen,”⁵ hoewel hij hieraan toevoegde dat de richtlijn over de harmonisering van legeraankopen volgens hem niet ver genoeg gaat.

1 http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/defence/documents/index_en.htm

2 COM(2007)764

3 Fortin, Tony (2011): Commerce d’armes: la France cède et assouplit les contrôles. In: Rue89, URL: <http://www.rue89.com/2011/04/14/la-france-cede-aux-vendeurs-darmes-et-assouplit-les-contrôles-199695>

4 Gebaseerd op antwoorden van de Europese Commissie op aanvragen toegang tot documenten

5 http://www.asd-europe.org/site/fileadmin/user_upload/publications/ASD_FOCUS_3-2009-01314-01.pdf, p.

het Europese Commissielid voor Home Affairs, Cecilia Malmström. De bijeenkomst gaf de vertegenwoordigers van de industrie een ideale gelegenheid om de interne Europese veiligheidsstrategie te bespreken met de **eurocommissarissen** Siim Kallas (Transport), Antonio Tajani (Enterprise), en Malmström, alsook met Europarlementslid Christian Ehler, de EU anti-terrorisme coördinator Gilles de Kerchove en met een aantal vertegenwoordigers van de lidstaten.⁴⁰ Hun conclusies werden bekend gemaakt bij een breder publiek tijdens een evenement de volgende dag, met als kernboodschap dat overheden meer moeten doen om de Europese veiligheidsmarkt te stimuleren en publiek-private partnerships moeten uitbreiden.⁴¹ Gilles de Kerchove stelde dat “de EU op vlak van veiligheid een nauwere relatie wil ontwikkelen met de private sector⁴²”. EOS liet voor 2010 bij het Europese lobbyregister een budget registreren van 400.000 €.

Hoewel Europese bedrijven een belangrijke rol spelen op de globale wapenmarkt, toont de lijst van grootste producenten (tabel 1) dat VS bedrijven nog altijd wereldleiders zijn. Bedrijven zoals Boeing, Lockheed Martin en Raytheon, hebben lobbykantoren in Brussel en proberen dichter te geraken bij Europese beleidsmakers. Dit wordt geïllustreerd door de carrière van de voormalige Nederlandse diplomaat Joris Vos, die zijn regeringscontacten meenam naar zijn nieuwe positie als Boeing-voorzitter voor EU en NAVO relaties, in 2003. Boeing commentarieerde: “Met de aanstelling van Joris Vos, tillen we onze relatie met Europa op een hoger niveau. Dit toont dat onze groeiende aanwezigheid in Europa echt is en wederzijdse economische voordelen oplevert.”⁴³ De belangen van Amerikaanse bedrijven worden ook vertegenwoordigd via de American Chamber of Commerce (Am-Cham EU), waarin de bedrijven van de sector verenigd zijn in een commissie voor veiligheid en defensie.⁴⁴ Ze zijn ook lid van of betrokken bij lobby organisaties en fora, met name van Security and Defence Agenda. Toch is het

40 <http://www.eos-eu.com/LinkClick.aspx?fileticket=yhFFMB11COE%3d&tabid=322>

41 http://www.securitydefenceagenda.org/Portals/14/Documents/Publications/2011/SDA_EOS_SecurityConference_FinalReport.pdf

42 http://www.securitydefenceagenda.org/Portals/14/Documents/Publications/2011/SDA_EOS_SecurityConference_FinalReport.pdf, p. 16

43 http://www.boeing.com/news/releases/2003/q1/nr_030307a.html

44 <http://www.amchameu.eu/?tabid=97>

opmerkelijk dat de toegang van VS bedrijven tot Europese beleidsmakers achterop lijkt te hinken op die van hun Europese tegenhangers. Dit kan verklaard worden door de focus van de Europese militarisering op het ontwikkelen en behouden van industriële militaire capaciteiten die los staan van de VS. Het is hierbij van belang de Amerikaanse bedrijven uit de belangrijkste besluitvormingsprocessen te houden en de Europese afhankelijkheid van hun producten reduceren.

Natuurlijk mogen we niet vergeten dat bedrijven niet altijd lobbyen onder hun eigen naam of organisaties. Ze gebruiken ook consultants, gespecialiseerde firma's – vaak advocatenkantoren. Consultancybedrijven verschillen in grootte, van kleine ondernemingen, enkel aanwezig in Brussel tot grote spelers met een wereldwijd netwerk van kantoren. APCO Worldwide, bijvoorbeeld, heeft 30 kantoren, verspreid over alle continenten. Eén van de belangrijkste lobbyklanten van APCO in Brussel is Boeing.⁴⁵ Een kleinere, maar ook invloedrijke speler in de Brusselse frontlinie is Avisa Partners, dat adverteert: “al onze partners en verscheidene in-house consultants hebben een geschiedenis in EU instellingen of bij EFTA (European Free Trade Association), met een mix van diensten en kabinetsposities.”⁴⁶ Onder de belangrijkste klanten tellen ze onder meer de belangenorganisatie van de sector ASD, de wapengigant EADS en de Franse zeevaartuigenproducent DCNS.

45 <http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/displaylobbyist.do?id=81995781088-41>

46 <http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/displaylobbyist.do?id=54210841652-13>

Cecilia Malmström, Eurocommissaris voor Interne Zaken, als spreekster op een conferentie over interne veiligheid, georganiseerd door SDA, mei 2010

© Security and Defence Agenda

IV. Brothers in arms: EU defensie- en veiligheidsinstellingen

“None of us can any longer afford to sustain a healthy and comprehensive Defence Technological and Industrial Base on a national basis. [...] The future health, maybe even survival, of Europe’s defence industry requires a European approach, and a European strategy.”

~ **Javier Solana**, Voormalige leider van het European Defence Agency (EDA), voormalige Hoge Vertegenwoordiger van het Gemeenschappelijk EU Buitenlands- en Veiligheidsbeleid, Februari 2007⁴⁷

Door de fragmentering van bevoegdheden in de EU-instellingen en onder lidstaten, verschildt de besluitvorming over de wapensector van geval tot geval. De volgende EU-instellingen zijn betrokken bij het beleid en vormen een lobbydoelwit voor de wapenindustrie:

Beslissingen over de verdragen (zoals het Verdrag van Lissabon) of over EU interventies wereldwijd worden genomen op het niveau van de Europese Raad door nationale buitenlandse en defensie-ministers. In zulke gevallen zijn de banden tussen de industrie en nationale overheden relevanter dan het beïnvloeden van beleidsmakers in Brussel. Maar de lancering van de **European External Action Service (EEAS)** in december 2010, onder auspiciën van de Raad, heeft een nieuw lobbydoelwit gecreëerd. Dit orgaan fungeert immers als een mega-ministerie dat buitenlands en veiligheids- en defensiebeleid overspant in één administratie. De EEAS is een permanent orgaan dat het Europees beleid coördineert en de EU extern vertegenwoordigt, onder leiding van de ‘High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy’, momenteel Catherine Ashton. Het is nog niet duidelijk hoe de EEAS zal functioneren, parallel met nationale administraties van

47 http://www.eda.europa.eu/news/07-02-01/Solana_Verheugen_Svensson_at_EDA_Conference_-_Radical_Change_and_True_European_Market_Needed_to_Secure_Future_of_European_Defence_Industry

defensie en buitenlandse zaken. In de context van de **territoriumstrijd** tussen deze concurrerende organen, kan de steun van de industrie voor EEAS-posities bijzonder aantrekkelijk zijn.

Het **European Defence Agency (EDA)** is de belangrijkste tak van de EEAS voor wat betreft het industriële beleid voor de defensiesector. Het EDA functioneert onder de auspiciën van Catherine Ashton, en Claude-France Arnould is algemeen directeur. EDA is in 2004 opgericht, volledig langs de lijnen van de voorstellen van lobbyisten⁴⁸. Het belangrijkste doel van het Agentschap is, zoals Ashtons voorganger Javier Solana het stelde, om Europa “meer, beter en meer samen te doen spenderen” aan bewapening.⁴⁹ Met een budget van 31 miljoen € in 2010 en meer dan 100 werknemers, werkt het EDA aan het stimuleren van gezamenlijke wapenprogramma’s en gemeenschappelijke onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten door de lidstaten. Het is actief betrokken bij de initiatieven van de Commissie om een ‘Europese Defensie Technologische en Industriële Basis’ te ontwikkelen en te stimuleren. De wapenindustrie wordt gezien als een centrale belanghebbende en het Agentschap zit bijgevolg sterk ingebed in de veiligheids- en defensiegemeenschap in Brussel. Arnould, bijvoorbeeld, zit in de adviesraad van de meest invloedrijke en grotendeels door de industrie gefinancierde denktank in dit veld, de Security and Defence Agenda.

De **Europese Commissie (EC)** speelt een andere, zij het niet minder belangrijke rol, gezien het verantwoordelijk is voor de beleidsinitiatieven zoals vastgelegd in de kernverdragen van de EU. De Commissie wordt beschouwd als heel ‘industrievriendelijk’, en biedt geprivilegieerde toegang aan bedrijfslobbyisten.⁵⁰

48 <http://blog.brusselsbubble.eu/2008/12/silent-bubble.html>; Slijper, Frank (2005): The emerging EU Military-Industrial Complex. Arms industry lobbying in Brussels. Amsterdam: TNI / Dutch Campaign Against Arms Trade, p. 5-11.

49 <http://euobserver.com/9/25174/?rk=1>

50 Dinan, Will, Wesselijs, Erik (2010): Brussels: a lobbying paradise. In: Bursting the Brussels Bubble. the battle to expose corporate lobbying at the heart of the EU. Brussels: ALTER_EU, p. 25-26.

Claude-France Arnould, algemeen directeur van het European Defence Agency, op een diner van de adviesraad van SDA, juni 2011

© Security and Defence Agenda

Industrieel beleid voor de defensiesector werd lang beschouwd als exclusieve bevoegdheid van de lidstaten, maar de Commissie is op dit vlak steeds actiever geworden in de afgelopen jaren. Het departement (of ‘directoraat-generaal’ in EU terminologie) voor Ondernemen en Industrie (**DG ENTR**) is verantwoordelijk voor de defensie industrie, veiligheidsonderzoek en ruimtebeleid.⁵¹ DG ENTR was ook betrokken bij het zogenaamde ‘Defensiepakket’, dat behandeld werd binnen het departement voor de Europese Eenheidsmarkt (**DG MARKT**). De leidende rol van DG MARKT en van het Commissielid Michel Barnier bij het creëren van het defensiepakket brengt de Europese geest van liberalisering – open markten zonder publieke controle – naar de defensie- en veiligheidssector.

DG ENTR leidt het **Europese Onderzoeksprogramma voor Veiligheid (ESRP)**, als onderdeel van het ‘EU seventh Seven-year Framework Programme for Research and Innovation’ (**FP7** van 2007-2013). Dit programma spendeert 1,4 miljard € aan de ontwikkeling van veiligheids-technologie. ‘Veiligheidsonderzoek’ omvat verschillende technologieën voor bewaking, dataverzameling en *crowd control*, met geen grenzen tussen civiel, militair, binnenlands of extern gebruik.⁵² Het Framework Programme omvat ook 1,4 miljard € voor ruimtetechnologie, ook beheerd door DG ENTR. Dit geld wordt grotendeels gebruikt om de Global Monitoring for Environment and Security Project (GMES) – één van Europa’s parapadaardjes op vlak van ruimteprojecten – te financieren. GMES zal de Europese besluitvormers voorzien van toezichtcapaciteiten voor verschillende doelstellingen, waaronder het plannen van militaire interventies. DG ENTR is ook verantwoordelijk voor het Galileo Ruimteproject – een Europees

satelliet navigatiesysteem, dat net als het VS navigatiesysteem GPS, kan ingezet worden om militaire voertuigen of geleide bommen te navigeren. Het schijnbaar civiele onderzoeksbudget voor veiligheid gaat dus naar de militaire projecten van de toekomst. Ook binnen de bedrijven gaan defensie, veiligheid en ruimte steeds meer overlappen en vervaagt zo de grens tussen ‘civiel’ en ‘militair’. De grote wapenproducenten die de EU initiatieven domineren, zijn actief in alle drie domeinen.

Bij het begin van een besluitvormingsproces zet de Commissie dikwijls kleine groepen op om een nieuw voorstel of politiek initiatief te bespreken.⁵³ Deze **expert groups, advisory groups, high-level expert groups** of **groups of personalities** verschillen soms qua samenstelling maar ze zijn allemaal opgericht met hetzelfde doel: het compenseren van het gebrek aan eigen expertise in de Commissie en vooral het betrekken van belanghebbende partijen vooraleer de eerste voorstellen worden geschreven. Een ALTER-EU studie wees uit dat in deze groepen de publieke belangen niet gelijkwaardig aan bod komen. In het merendeel van deze expert groups is de industrie zwaar oververtegenwoordigd.⁵⁴ De expert groups met externe deelnemers in de defensie- en veiligheidsdomeinen blinken hierin uit (zie tabel 3). In elk van deze groepen bekleedt de industrie een dominante positie, en staat in voor ten minste de helft van de niet-overheidsgebonden leden. Het is duidelijk dat de Commissie de industrie beschouwt als haar belangrijkste partner in defensie- en veiligheidsdomeinen. De security and defence expert groups hebben het pad geëffend voor een industriefriendelijk beleid, waaronder het veiligheids-onderzoeksprogramma.⁵⁵

51 EC website: http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/defence/index_en.htm; http://ec.europa.eu/enterprise/policies/security/index_en.htm; http://ec.europa.eu/enterprise/policies/space/index_en.htm

52 Hayes, Ben (2009): Neoconopticon. The EU Security-Industrial Complex. Amsterdam: TNI / Statewatch.

53 <http://www.corporatejustice.org/IMG/pdf/expertgroupsreport.pdf>

54 <http://www.corporatejustice.org/IMG/pdf/expertgroupsreport.pdf>, p. 4

55 Hayes, Ben (2006): Arming Big Brother. The EU’s Security Research Programme. Amsterdam: TNI / Statewatch.

TABEL 3: Lidmaatschap bij relevante expertgroepen^a

	LeaderShip 2015	GoP	STAR 21	ESRAB	ESRIF	FP7 Security
Commissie, andere-EU, regeringen	9	17	8	22	40	7
Industrie	11	8	7	17	16	10
Academici, onderzoeksinstituten, andere^b	1	3	0	11	16	5

a: High Level Advisory Group for the Shipbuilding and Ship Repair Industry (LeaderShip 2015), Group of Personalities in the Field of Security Research (GoP), Strategic Aerospace Review for the 21st Century (STAR 21), European Security Research Advisory Board (ESRAB), European Security Research and Innovation Forum (ESRIF), FP7 Security Advisory Group (FP7 Security); b: Waarvan sommigen gefinancierd door of onder invloed van de industrie.

Lobbyen voor veiligheid?

Het European Security Research Programme

Het European Security Research Programme (ESRP) van de Commissie kan worden omschreven als een waargeworden droom voor de wapenindustrie-lobbyisten.¹ Het programma voorziet 1,4 miljard € voor onderzoek gelinkt aan interne veiligheid in de breedste zin van het woord. Strikte defensieprojecten vormen er geen deel van, maar de scheiding tussen zogenaamd civiele veiligheidssystemen en militaire systemen is kunstmatig, gezien de technologieën die onder het programma worden ontwikkeld kunnen gebruikt worden door zowel 'civiele' veiligheidsdiensten (politie, grenscontrole, civiele bescherming) als door militairen. In feite was het programma oorspronkelijk bedoeld om defensieprojecten pur sang te kunnen financieren, maar werd het beperkt tot 'civiele' projecten omwille van de bezorgdheid van lidstaten over soevereiniteit.² Tim Robinson, senior vice-president van Thales en voormalig voorzitter van de European Security Research Advisory Board (ESRAB) legde uit: "Ik zie een verschuiving in focus en een toenemende balans tussen wat we zien als defensie en interne veiligheid. 'Veiligheid' is een politiek beter aanvaardbare manier om te omschrijven wat wij traditioneel beschouwen als 'defensie'."³ De grote Europese wapenproducenten maken geen onderscheid tussen defensie en veiligheid, maar zijn actief op beide markten. Wapenindustrie-lobbyisten zoals Robinson zijn dicht betrokken bij de expertgroepen die de Europese veiligheidsonderzoeksprogramma's hebben voorbereid en vormgegeven.⁴

Twee expertgroepen waren van cruciaal belang: de Group of Personalities in the Field of Security Research (GoP) (2003-2004) bepaalde de basisstructuur van het programma en ESRAB (2005-) blijft de Commissie adviseren over de te volgen koers. De Grote Vier, BAE Systems, EADS, Finmeccanica, Thales, en verscheidene andere wapenproducenten hebben vertegenwoordigers in deze organen en konden zo binnen het hele proces hun belangen veilig stellen. Ze behoren ook tot de belangrijkste gegadigden qua toegekende onderzoeksfondsen.⁵

Ondertussen is de strijd om het volgende Framework Programme voor 2014-2020, 'Horizon 2020', losgebarsten.⁶ Bij de tussentijdse evaluatie in het Europees Parlement van het huidige onderzoeksprogramma riep rapporteur Jean-Pierre Audy (lid van Sky & Space) op tot een volwaardig onderzoeksprogramma voor defensie.⁷ Samen met zijn collega Christian Ehler (lid van de SDA adviesraad, ESRAB, ESRIF, en voorzitter van GESA), heeft Audy de industrie ook aangespoord tot verhoogde lobby-inspanningen voor een uitbreiding van het veiligheidsonderzoeksprogramma.⁸ De vertegenwoordigers van de industrie, lobbyisten van EADS, het EOS, GESA en anderen hebben inderdaad, zeker sinds 2009, regelmatig overleg met Commissie-ambtenaren om de toekomstige financiering van veiligheidsonderzoek te bespreken.⁹ Hoewel de rethorische beperking tot 'civiele' veiligheid waarschijnlijk zal worden behouden in het volgende onderzoeksprogramma, verkent de Commissie elke mogelijkheid tot militaire toepassingen. De samenwerking met het European Defence Agency om onbemande vliegtuigen te ontwikkelen is hier een voorbeeld van.¹⁰

1 Hayes, Ben (2009): Neoconopticon. The EU Security-Industrial Complex. Amsterdam: TNI / Statewatch, p. 16.

2 Oikonomu, Iraklis (2006): Security research and the EU. Securing citizens, securing capital?. Paper presented at the 1st ECPR Graduate Conference, Essex, 7th - 9th September 2006, p. 3-6.

3 interview Financial Times, 6. Mei 2005.

4 Hayes, Ben (2006): Arming Big Brother. The EU's Security Research Programme. Amsterdam: TNI / Statewatch, p. 14-27

5 Hayes, Ben (2009): Neoconopticon. The EU Security-Industrial Complex. Amsterdam: TNI / Statewatch, p. 18-19.

6 <http://qceablog.wordpress.com/2011/07/06/horizon-2020-the-new-european-research-framework-programme/>

7 <http://neoconopticon.wordpress.com/2011/03/21/lobbyists-delight-draft-european-parliament-report-calls-for-full-blown-eu-military-research-budget/>

8 Statements at the "EC High Level Conference on Defence and Security Industries and Markets", 23 May 2011

9 Gebaseerd op antwoorden EC op vragen i.v.m. toegang tot documenten

10 <http://neoconopticon.wordpress.com/2011/03/21/lobbyists-delight-draft-european-parliament-report-calls-for-full-blown-eu-military-research-budget/>

Hoewel het **Europees Parlement (EP)** op het eerste zicht geen belangrijke speler lijkt op het vlak van veiligheids- en defensiebeleid, is haar invloed op de door de Commissie ontwikkelde wetgeving niet onbelangrijk. Ook haar rol als netwerk-link tussen de Commissie, nationale regeringen en de industrie mag, gegeven het aantal parlementsleden dat deel uitmaakt van de veiligheids- en defensiegemeenschap, niet worden onderschat. In het parlement zijn er een aantal relevante commissies, waaronder de Foreign Affairs Committee (AFET), diens Security and Defence sub-committee (SEDE), en de Committee on Industry, Research and Energy (ITRE). Deze commissies bespreken de reactie van het parlement op initiatieven van de Commissie zoals het Defensiepakket of het Onderzoeksprogramma voor veiligheid, vooraleer ze naar de plenaire vergadering gaan. Andere belangrijke spelers in het parlement zijn de 'rapporteurs', Europarlementariërs door het parlement aangeduid om een rapport voor te bereiden over een specifiek stuk wetgeving of een politiek initiatief.⁵⁶ Omdat hun rapport de basis vormt voor de bespreking in het parlement, kan hun rol in het besluitvormingsproces niet worden onderschat. Sleutelposities qua industrieel veiligheids- en defensiebeleid, zoals voorzitter van een commissie of rapporteur over specifieke wetgeving terzake, worden dikwijls ingenomen door parlementsleden gelinkt aan de industrie, zoals Arnaud Danjean (huidig voorzitter van SEDE), Christian Ehler (lid van SEDE en ITRE), Jean-Pierre Audy (rapporteur voor interim evaluatie van FP7), of Elmar Brok (rapporteur voor de uitbouw van EEAS).

Christian Ehler – Hoe een competitieve veiligheidsindustrie opbouwen

Als lid van het Europees Parlement voor de Duitse Christendemocraten heeft Christian Ehler er een prioriteit van gemaakt om de EU-financiering voor veiligheidsonderzoek te doen groeien. Hij is lid van de parlementaire commissie voor Industrie, Onderzoek en Energie (ITRE) en de subcommissie voor Veiligheid en Defensie (SEDE), en rapporteur van het Security Research Programme.¹ Hij is ook lid geweest van twee expertgroepen (ESRAB en ESRIF) die gaan over het Security Research Programme. Ehler stelde in een Parlementair debat in 2006: "Ik denk dat we het er allemaal over eens zijn dat het (Security Research Programme) één van de centrale projecten is voor de toekomst in Europa, niet alleen tegen de achtergrond van terrorisme, maar ook omdat het ontwikkelingsmogelijkheden biedt op veel domeinen."² Gelijktijdig met zijn parlementair mandaat, is Ehler algemeen directeur van co:bios Technologiezentrum GmbH, een Duits biotech bedrijf.³ Op zijn website beweert Ehler dat zijn functie in de industrie hem onafhankelijker maakt van partijpolitiek dan de meeste andere parlementsleden.⁴ Hoewel afstand van partijpolitiek in het Europees Parlement een goede zaak kan zijn, is inbedding in de industrie geen geruststellend alternatief. Zijn activiteiten als voorzitter van GESA, lid van de Security and Defence Agenda adviesraad en zijn bijdrages aan de European Security Roundtable (ESRT)⁵, kunnen gezien worden als belangenvermenging.

1 <http://www.securitydefenceagenda.org/FunctionalNavigation/Aboutus/AdvisoryBoard/tabid/1290/Default.aspx>

2 <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20060613+ITEM-006+DOC+XML+Vo//EN&language=EN&query=INTERV&detail=2-073>

3 http://www.christian-ehler.de/8_32_Person_Abgeordnetenverguetung.html

4 http://www.christian-ehler.de/8_32_Person_Abgeordnetenverguetung.html

5 http://www.security-round-table.eu/doc/110428_Draft_Programme_Security_Research_after_Lisbon_II.pdf

56 <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IM-PR ESS&reference=20060725STO09938&language=EN>

V. Een klimaat van vertrouwen – het spinnweb van de veiligheids- en defensiegemeenschap

“We have to show that Big Brother cares. He has thought about it and wants to talk to you.”

~ **Giles Merritt**, Directeur van Security and Defence Agenda (SDA), Juni 2011⁵⁷

De alliantie tussen beleidsmakers en de industrie, verzekerd via officiële lobbykanalen, wordt compleet door een vitaal netwerk van contacten, informele meetings en raadplegingen en een brede waaier aan randorganisaties. De beweerde neutraliteit van sommige van deze organisaties, hun wetenschappelijke studies, conferenties en andere evenementen zijn ook bedoeld om publieke steun te winnen voor het politieke project van militarisering.

De meest prestigieuze onder hen is de **Security and Defence Agenda (SDA)**, die beweert “Brussels enige toegespitste veiligheids- en defensie-denktank” te zijn, en “een neutraal platform om veiligheids- en defensiebeleid

te bespreken”.⁵⁸ SDA werd opgericht in 2002 en houdt huis in de Bibliothèque Solvay in het Leopold Park, vlak achter het Europees Parlement. Directeur Giles Merritt, een voormalig journalist bij de Financial Times en een doorgewinterde Brusselse lobbyist, controleert een gans netwerk van lobby- en PR-platforms, de meeste gehuisvest in de Bibliothèque Solvay. Dit netwerk omvat SDA’s zuster-denktank ‘Friends of Europe’ (secretaris-generaal: Giles Merritt), het evenementenbureau ‘Forum Europe’ (voorzitter: Giles Merritt), en ‘Europe’s World’ (redacteur: Giles Merritt), geadverteerd als ‘het enige onafhankelijke Europese beleidsblad’, met een bijhorende online-gemeenschap gefocust op discussies over buitenlands beleid.⁵⁹ De organisatie pakt uit met een hele rits hooggeplaatste leden en bestuurders, waaronder Javier Solana, voormalig Hoge Vertegenwoordiger voor Gemeenschappelijk Veiligheids- en Buitenlands beleid van de EU

58 <http://www.securitydefenceagenda.org/FunctionalNavigation/Aboutus/tabid/1234/Default.aspx>

59 <http://www.friendsofeurope.org/FunctionalNavigation/Aboutus/Whoare/Team/tabid/1182/Default.aspx>; http://www.forum-europe.com/Meet_the_Team.aspx

Diner SDA Aviesraad,
juni 2011

© Security and Defence Agenda

57 Verklaring op een SDA lunchdebat over “New Challenges in Urban Security”, 1 Juni 2011

en voormalig NAVO secretaris-generaal, en Jaap de Hoop Scheffer, eveneens voormalig NAVO secretaris-generaal als co-voorzitters en een adviesraad met senior NAVO- en overheidsmedewerkers, vertegenwoordigers van de industrie, Europarlementariërs en andere EU-officials. Onder hen Claude-France Arnould (algemeen directeur van het European Defence Agency), Robert Cooper (adviseur van de European External Action Service), Christian Ehler en Geoffrey Van Orden (leden EP en Security & Defence Sub-committee) en Gilles de Kerchove (EU anti-terrorisme coördinator).

Hoewel zagezegd neutraal, komt de helft van de jaarlijkse inkomsten van SDA van ongeveer 600.000 €, van bijdrages van bedrijven, terwijl de rest komt van overheden, internationale instellingen, denktanks en private fondsen.⁶⁰ BAE Systems, Boeing, EADS, Lockheed Martin, en ook de Europese Commissie en het European Defence Agency behoren tot de leden en partners. Volgens de SDA website biedt lidmaatschap unieke voordelen qua lobbying en netwerking, waaronder “debatten met NAVO en EU ambtenaren, parlementairen, regeringsvertegenwoordigers, industrieleiders, academici, journalisten, ngo’s en denktanks (...) wat SDA-leden de kans geeft om hun mening te uiten over een waaier van onderwerpen”. Er worden etentjes ingericht die “unieke kansen bieden om sleutelonderwerpen te bespreken met de besluitvormers van de sector.”⁶¹ De organisatie huisvest regelmatig evenementen die gesponsord worden door bedrijven zoals IBM of Raytheon⁶², waar beleidsmakers worden uitgenodigd om in panels te zetelen naast een vertegenwoordiger van de firma die financiert. Zo krijgt de sponsor een podium voor haar boodschap aan de panelleden het publiek.

Het is moeilijk te geloven dat een organisatie die zo ontvankelijk is voor en afhankelijk is van bedrijven, zich neutraal kan noemen. Te oordelen naar de inhoud van SDA evenementen en publicaties, lijkt de denktank een actieve promotor van bedrijfsbelangen in het

defensie- en veiligheidsbeleid. Zo worden onderwerpen zoals bevolkingsgroei en verstedelijking steevast geformuleerd in termen van veiligheidsproblemen.⁶³ SDA’s brede waaier aan leden en partners, vooral de Amerikaanse bedrijven uit de wapen- en IT-industrie (Boeing, Lockheed Martin, Honeywell, Raytheon, Microsoft, IBM en andere), betekent dat haar activiteiten niet beperkt zijn tot de Europese wapenindustrie, maar ook EU-NAVO relaties en transatlantische samenwerking stimuleren. In dit opzicht kan SDA alleen ‘neutraal’ genoemd worden in de enge zin van het woord, daar het geen partij kiest onder de verschillende concurrerende wapenbedrijven maar hun gemeenschappelijke streven naar een gemilitariseerd Europa en verhoogde winsten voor de wapenindustrie promoot.

Binnen het Europees Parlement zijn een aantal informele **cross-party groups** actief (soms ook intergroups genoemd), die Europarlementariërs bijeen brengen over de partijgrenzen heen, over onderwerpen van gemeenschappelijk belang. Verschillende cross-party groups zijn informele clubs, die debatten, briefings en andere netwerking evenementen organiseren met parlementsleden en in sommige gevallen met ‘vertegenwoordigers van civil society’ – vooral uit de industrie – en hun leden. Een klein aantal cross-party groups (de intergroups) vallen onder parlementaire regelgeving, terwijl vele andere informele clubs met gelijkaardige doelstellingen opereren buiten deze beperkte controle.⁶⁴ Op het vlak van defensie en veiligheid helpt de intergroup **Sky and Space** Europarlementariërs en de industrie om hun belangen te coördineren. Sky and Space behoort tot de officieel erkende intergroups, met een lijst van ongeveer 120 deelnemende Europarlementariërs, vooral van de conservatieve, liberale en socialistische fracties. Onder de leden: de voorzitters van de commissies voor Buitenlandse Zaken (Gabriele Albertini), Veiligheid en Defensie (Arnaud Danjean), en Industrie, Onderzoek en Energie (Herbert Reul). Het secretariaat van Sky and Space wordt gerund door de overeenstemmende industrie-associatie – ASD.⁶⁵

60 <http://www.securitydefenceagenda.org/FunctionalNavigation/Aboutus/Funding/tabid/1242/Default.aspx>

61 <http://www.securitydefenceagenda.org/Contentnavigation/Membership/tabid/1248/Default.aspx>

62 <http://www.securitydefenceagenda.org/Contentnavigation/Activities/Activitiesoverview/tabid/1292/EventType/EventView/EventId/1047/EventDateID/1062/PageID/4885/TheneedtoknowEuropeaninformationsharing.aspx>
http://www.securitydefenceagenda.org/portals/14/Documents/Publications/2011/Emergent_Threats_FinalReport.pdf

63 http://www.securitydefenceagenda.org/Portals/14/Documents/Publications/2011/URBAN_Report_final.pdf

64 <http://www.corporateeurope.org/lobbycracy/content/2011/05/lobbying-under-radar>

65 http://www.europarl.europa.eu/pdf/intergroupes/Statement_VII_LEG_DIF_17_Sky_Space.pdf; http://www.aeroweek.eu/site/uploads/media/ASD-2010_HighLights.pdf, p. 3

Europe et défense is een kleinere, informele club buiten het parlement met een 60-tal leden. Ze werken in bedrijven, consultancies, de NAVO of EU-instellingen, en de meeste onder hen hebben de Franse nationaliteit. Onder de leden van de club zijn vertegenwoordigers van wapenproducenten EADS en Safran. De huidige voorzitter is Jean-René Le Goff, adviseur bewapening bij de Permanente Vertegenwoordiging van Frankrijk bij de EU. Europe et défense organiseert verschillende keren per jaar vertrouwelijke discussies over defensie- en veiligheidsthema's. Hoewel er over deze club weinig informatie publiek toegankelijk is, schijnt dit een plek te zijn voor informele consultaties over defensie thema's tussen vertegenwoordigers van Franse industriële en overheidsbelangen in de EU.

Ook de **Kangaroo Group**, gevormd in de vroege jaren '80 door vier Europarlementariërs, is een belangrijk lobbykanaal geworden. Haar belangrijkste focus was oorspronkelijk het realiseren van een Europese eenheidsmarkt, later aangevuld met een focus op veiligheids- en defensiebeleid. Het huidige motto van de groep is "Free Movement and

Security".⁶⁶ Leden van de Kangaroo group zijn onder meer huidige en voormalige Europarlementariërs, andere Eurocraten, academici en vertegenwoordigers van de industrie, waaronder voormalige **eurocommissarissen** Philippe Busquin en Mario Monti, Alexander Graf Lambsdorff (MEP), en Michel Troubetzkoy (EADS's senior vice-president en directeur van EU- en NAVO-relaties).⁶⁷ Karl von Wogau, één van de meest toegewijde voorstanders van een militair Europa, was één van de stichters van de Kangaroo Group en is nu de secretaris-generaal van de groep. Het orgaan heeft meer dan 50 bedrijfsleden uit verschillende sectoren, waaronder Goldman Sachs, BP, Volkswagen, maar ook wapenproducenten zoals EADS, Thales en SAAB.

Vertegenwoordigers van de wapenindustrie ontmoeten hun parlementaire collega's in de Kangaroo Groups werkgroep over "Space, Defence & Security", die regelmatig bijeenkomt om een brede waaier aan thema's te bespreken, van technische details zoals 'certificering van onbemande vliegtuigen' (12 april 2011) tot

66 <http://www.kangaroogroup.eu/>

67 http://www.kangaroogroup.eu/E/033_members_D.lasso

Karl von Wogau – toewijding aan een militair Europa

Karl von Wogau was manager van de Zwitserse chemiereus Sandoz (1971-1984), waarna hij het advocatenkantoor Friedrich Graf van Westphalen & Partners verwoogde als advocaat.¹ Hij was een Christendemocratisch lid van het Europees Parlement voor 30 jaar (1979-2009). Gedurende deze periode werd hij een belangrijk voorvechter van een militaire rol voor de EU. Zoals hij zei: "in 1998 kwam ik tot de conclusie dat het volgende project met de capaciteit om een stuwende kracht te zijn voor Europa met een adequate kans op slagen, het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid was."² Von Wogau was de eerste voorzitter van de Security and Defence Sub-committee van het Europees Parlement (2004-2009) en schreef verscheidene invloedrijke rapporten om de Europese Veiligheidsstrategie en aanverwante instellingen, en het militaire gebruik van de ruimte

te stimuleren.³ Kort na zijn toetreding tot het parlement, richtte hij mee de Kangaroo Group op, waarvan hij momenteel secretaris-generaal is. Hij nam ook deel aan de expertgroepen van de Europese Commissie GoP en STAR21 (zie boven) en levert regelmatig bijdragen aan SDA-evenementen. Nadat hij het Europees Parlement verliet, stichtte von Wogau de European Security Foundation.

Karl von Wogau, voormalig lid van het Europees Parlement en Secretaris Generaal van de Kangaroo Group

© Karl von Wogau

1 Slijper, Frank (2005): The emerging EU Military-Industrial Complex. Arms industry lobbying in Brussels. Amsterdam: TNI / Dutch Campaign Against Arms Trade, p. 30.

2 http://www.wogau.de/de/presse/reden/070425_2_speeches_28_DE.htm

3 <http://www.europarl.europa.eu/sidesSearch/search.do?type=REPORT&language=EN&term=6&author=1224>

Generaal Stéphane Abrial, NAVO Supreme Allied Commander Transformation, tijdens een SDA evenement, gesponsord door Cassidian, de Security and Defence afdeling van EADS, januari 2011

© Security and Defence Agenda

algemene beleidsvraagstukken zoals 'Libië: Responsibility to Protect.' (13 april 2011), of 'Protecting Strategic Defence and Security Assets' (3 mei 2011).⁶⁸ De Kangaroo Group heeft actief bijgedragen tot de verdere militarisering van Europa. Ondanks haar status als private vereniging zonder officiële functie of erkenning, heeft het een kantoor in het Europees Parlement en organiseert het veel van haar activiteiten in Parlementsgebouwen, een privilege dat slechts is weggelegd voor een klein aantal private groepen.

De **European Security Foundation (ESF)**, opgericht door von Wogau, fungeert als platform voor zijn voortdurende activiteiten op de domeinen veiligheid en defensie. De organisatie legt zich toe op "crisis management, bescherming van buitengrenzen en kritieke infrastructuur van de EU, veiligheid van energiebevoorrading, autonome toegang tot de ruimte, management van natuurrampen en militaire missies onder het commando van de Unie.". De website stelt dat het doel is "een publiek debat te starten over deze thema's, inclusief het Europees Parlement en de media".⁶⁹ Von Wogau is ongetwijfeld de sleutelfiguur in het ESF, hoewel er ook een Raad van Toezicht is met een 40-tal huidige en senior Europarlementariërs en andere politici van over gans Europa. Op dit moment werkt het ESF nauw samen met de Kangaroo Group – de meeste van de evenementen op haar website worden

georganiseerd door de Kangaroo Group – en het valt af te wachten welke rol de ESF zal aannemen in de defensie en veiligheidsgemeenschap.

Von Wogaus voormalig persoonlijk assistent (2005-2009) Christoph Raab bleef ook actief in Brussel als professionele lobbyist, werkend voor de wapenindustrie. In 2005 stichtte Raab **Copura**, een PR- en consultancyfirma met het Europese defensiebeleid als belangrijkste expertisedomein.⁷⁰ Onder het motto 'Copura brings your idea to Europe', organiseert Copura conferenties en workshops voor bedrijven die, bijvoorbeeld, financiering willen krijgen van het Europese Onderzoeksprogramma voor veiligheid.⁷¹ Het runt ook de website securitycommunity.eu – een online forum opgezet door Copura om ruimte te bieden aan discussies voor de veiligheids- en defensiegemeenschap.⁷² Copura komt niet voor in het lobbyregister van de EU, ondanks haar duidelijke rol als lobby-organisatie. Raab heeft ook de **European Security Roundtable (ESRT)**⁷³ uitgebouwd, waarvan hij momenteel directeur is. Dit wordt verondersteld een "uniek" en "neutraal" forum te zijn, gelijkaardig aan het SDA, dat conferenties, lunchdebatten en werkgroepen organiseert, om de besluitvorming in Brussel te beïnvloeden. Eén van deze evenementen was een conferentie over cyberveiligheid, 'Shared Threats – Shared Solutions: Towards a European Cyber Security Policy'

68 http://www.kangaroorgroup.eu/E/042_recent_events_L_lasso

69 http://www.europeansecurityfoundation.eu/about_us.html

70 http://www.copura.de/conferenzen_1.php

71 http://www.copura.de/conferenzen_3.php

72 <http://www.securitycommunity.eu/>

73 <http://www.security-round-table.eu/about.php>

in juni 2011, financieel ondersteund door een 'industrial keynote' Cassidian, de EADS-dochteronderneming voor veiligheid en defensie.⁷⁴ Cassidian wordt ook vermeld als 'partner' op de website van de organisatie, samen met de Franse wapenproducent Safran Group. In de kleine adviesraad van ESRT zetelen Raabs voormalige werkgever Karl von Wogau en een dozijn andere politici, academici, Eurocraten en vertegenwoordigers van de industrie.⁷⁵

Terwijl de Europese wapenindustrie haar krachten heeft gebundeld om de 'interne veiligheidsmarkt' te helpen creëren en vergroten door middel van haar nieuwe vereniging EOS, hebben ook verscheidene Duitse **europarlementariërs** een initiatief ontwikkeld om hun nationale industrie te ondersteunen bij deze onderneming. De **German European Security Association (GESA)** werd opgericht in 2006, en brengt leden van het Europese Parlement, de industrie, academici en het Duitse parlement bijeen. Hun gemeenschappelijke doel is "de belangen van Duitse onderzoeksinstituten en industrie, en gebruikers op het domein van veiligheidsonderzoek en de veiligheidsmarkt, samen brengen met de bedoeling om te streven naar het best mogelijke raamwerk voor vernieuwing op dit domein."⁷⁶ De oprichters van GESA – zes huidige en twee voormalige europarlementariërs van de Christendemocraten, Sociaal-democraten en Liberalen, behoren allen tot de volgende generatie van potentiële leiders in hun respectievelijke partijen. Net als de voorzitter van de organisatie Christian Ehler (MEP) hebben de meesten van hen professionele linkers met de technologiesector. Naast Europarlementariërs en leden van het Duitse Parlement zetelen in het bestuur vertegenwoordigers van de wapenproducenten EADS en Bosch Security Systems.⁷⁷

Hoewel deze lijst van organisaties niet volledig is, geeft ze toch een opvallende indruk van het dichte web dat de industrie en politici geweven hebben om Europese instellingen te sturen op het vlak van veiligheid en defensie.

74 http://www.security-round-table.eu/doc/110511_Draft_Programme_Cyber_Security_Conference.pdf

75 http://www.security-round-table.eu/doc/ESRT_Advisory_Board.pdf

76 https://gesa-network.de/tl_files/gesa/PDF/GESA-Satzung%202010.pdf, p.

77 <https://gesa-network.de/organisation.html>

VI. Conclusie

Frank Slijper besloot in 2005 zijn rapport over het EU militair-industrieel complex en de macht van de wapenindustrie met een waarschuwing: “het baart zorgen dat haar capaciteit om de termen van het debat en krijtlijnen van het beleid te bepalen waarschijnlijk zal groeien in de komende jaren, gezien het pas nu de vruchten plukt van eerder intensief lobbywerk.”⁷⁸ Zeven jaar later is zijn inschatting juist gebleken. De volledige inplanting van het EEAS, het aannemen van het Defensiepakket en het realiseren van het Security Research Programma wijzen allen in dezelfde richting.

Ondertussen worden de lobby-activiteiten in de veiligheids- en defensiesector opgedreven, versterkt door de oprichting van een aantal nieuwe organisaties, waaronder EOS, ESF, ESRT en GESA. De inspanningen om dual-use (militair-civiel) onderzoek in het volgende onderzoeksprogramma van de EU uit te breiden en om defensie onderzoek te financieren via het European Defence Agency, bieden een blik op de toekomstige prioriteiten bij de onophoudelijke activiteiten van de wapenindustrie-lobby.

Op een meer fundamenteel niveau doet de bevoorrechte toegang van de industrie tot Europese beleidsorganen via de defensie- en veiligheidsgemeenschap, en de bijna totale afwezigheid van andere maatschappelijke

groepen, vragen rijzen over democratie in de EU. In een beleidsdomein dat vrij letterlijk gaat over leven en dood, zouden politieke overwegingen het winststreven en machtsontplooiing moeten overstijgen. Dit wordt veelal verhinderd door de mentaliteit van velen die verantwoordelijk zijn voor het Europese veiligheids- en defensiebeleid in de Europese Commissie, het Parlement en de Raad. De geest van technocratie die de industrie-’experts’ ziet als de enige relevante beleidsadviseurs en het almachtige principe van competitiviteit die de bedrijfsbelangen boven elk ander politiek criterium plaatst, creëren een klimaat waarin een alternatief beleid, misschien gebaseerd op vreedzame samenwerking of internationale solidariteit, weinig kans krijgen. Omdat de obsessie met competitiviteit ook in de kern van bredere EU beleidsdomeinen ligt, waaronder de ‘Europe 2020’ strategie,⁷⁹ onthult de invloed van de lobbyisten van de wapenindustrie dieperliggende problemen in de manier waarop de EU functioneert.

Het aan de kaak stellen van de militarisering van Europa moet daarom gezien worden als onderdeel van een breder streven om de EU-beleidsmakers te confronteren met andere gezichtspunten vanuit de maatschappij. Door het huidige besluitvormingsproces kritisch te analyseren, hoopt dit rapport hiertoe bij te dragen.

⁷⁸ Slijper, Frank (2005): The emerging EU Military-Industrial Complex. Arms industry lobbying in Brussels. Amsterdam: TNI / Dutch Campaign Against Arms Trade, p. 33.

⁷⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>; voor een kritische evaluatie, lees: http://www.corporateeurope.org/system/files/files/article/Europe_2020_final.pdf

Afkortingen

AFET: Foreign Affairs Committee
ALTER-EU: Alliance for Lobbying Transparency and Ethics Regulation
AmCham EU: American Chamber of Commerce to the European Union
ASD: AeroSpace and Defence Industries Association of Europe
CEO: Corporate Europe Observatory
DCNS: Direction des Constructions Navales, Systemes et Services
DG: Directorate General
EADS: European Aeronautic Defence and Space Company
EC: European Commission
ECAP: European Capability Action Plan
EDA: European Defence Agency
EDTIB: European Defence Technological and Industrial Basis
EEAS: European External Action Service
EOS: European Organization for Security
EP: European Parliament
ESDP: European Security and Defence Policy
ESF: European Security Foundation
ESRAB: European Security Research Advisory Board
ESRIF: European Security Research and Innovation Forum
ESRP: European Security Research Programme
ESRT: European Security Roundtable
EU: European Union
FP7: Seventh Framework Programme
FP7 Security: FP7 Security Advisory Group
GESA: German European Security Association
GoP: Group of Personalities in the Field of Security Research
ICT: information and communication technologies
ITRE: Industry, Research and Energy Committee
LeaderShip2015: High Level Advisory Group for the Shipbuilding and Ship Repair Industry
MEP: member of the European Parliament
NATO: North Atlantic Treaty Organisation
NGO: non-governmental organisation
SDA: Security and Defence Agenda
SEDE: Subcommittee on Security and Defence
SIPRI: Stockholm International Peace Research Institute
STAR21: Strategic Aerospace Review for the 21st Century

Lobbyen voor oorlog **DE ROL VAN DE WAPENINDUSTRIE IN DE UITBOUW VAN EEN MILITAIR EUROPA** werd gepubliceerd door Corporate Europe Observatory, September 2011, in samenwerking met Vredesactie en Action pour la Paix

Corporate Europe Observatory (CEO) is een onderzoeksgroep die campagne voert tegen de invloed van bedrijven op het beleid van de Europese Unie en de bevoorrechte positie van bedrijven en hun lobbyorganisaties aan de kaak stelt.

Corporate Europe Observatory (CEO)
Mundo-B, Rue d'Edimbourg 26, 1050 Brussels, Belgium
Tel: +32 (0)2 893 0930
email: ceo@corporateeurope.org
website: www.corporateeurope.org

Auteur: Malte Luehmann
Vertaling: Inez Louwagie
Vormgeving: Yichalal (yichalal.be)